

Hinavščina v oskrbništvu¹

Etično branje Malahija 3,6–12 v kontekstu krščanskega oskrbnništva

Svetopisemski koncept oskrbnništva je bil večkrat predmet napačnega razumevanja. Ob omembi besede oskrbnništvo najprej pomislimo na denar. Čeprav je omenjen v peti polemični razpravi (3,6–12), je močno povezan z nespoštovanjem Gospoda. Mnenje ljudi glede uporabe njihovega bogastva in/ali osebnih predmetov je bilo pokazatelj njihovega dejanskega odnosa v zavezi z Jahvejem. Njihove drže izražajo pomanjkanje ljubezni, predanosti in globine. Zadosten razlog za popolno krščansko oskrbnništvo je priznanje, da je Jahve edini gospodar vseh stvari in da je njegova velikodušnost in zvestoba v nasprotju s človekovo goljufovostjo, kot je to prikazano v knjigi preroka Malahija. Izraz *oskrbnništvo* dobesedno pomeni: skrbeti za nekaj, kar je nekomu zaupano, upravljati s posestvom ali lastnino posameznika, zaupati nekomu odgovornost za nekaj. Dano nam je bilo oskrbnništvo nad našim časom, energijo, talenti, vrednotami, čustvi, vedenjem in vsemi drugimi stvarmi (Van der Walt 2012, 3).

Na krščansko oskrbnništvo moramo gledati z različnih vidikov in skozi različna očala. Medtem ko naj bi vključevalo denar, predstavlja oskrbnništvo nad denarjem le delček našega popolnega krščanskega oskrbnništva. Dajanje je le del oskrbnništva nad denarjem, dajanje desetine in darov pa sta le delčka našega oskrbnništva dajanja.

Krščansko oskrbnništvo namreč vključuje celotno življenje vernika – njegov čas, denar, talente, energijo, njegovo družino, delo, dom, itd. Ko vernik začne resno jemati koncept oskrbnništva, doživlja dajanje desetine kot le en vidik odgovornosti Bogu. Zanimarjanje dajanja desetine namreč ni le problem denarja; to je problem ljudi (Davis 1987, 97).

Popolno krščansko oskrbnništvo torej vključuje posvetitev življenja posameznika in sredstev službi Bogu in vsemu človeštvu. Če posameznik zanemari svoje oskrbnništvo, to do določene mere kaže na pomanjkanje ljubezni, zaveze in globine. Sveto pismo pogosto poudarja vsa zmotna čustva, ki ovirajo pravilno krščansko oskrbnništvo.² Če torej posameznik ne želi dati od svojih dobrin na način, ki je všeč Bogu, to lahko razumemo kot greh proti Božji volji.

Ti so lahko: »pohlep, lakomnost, razdvojena zvestoba, napačne prioritete, nezadovoljstvo, pomanjkanje zaupanja, sebičnost in materializem – na vse te grehe je potrebno jasno in glasno opozoriti. Srce, ki ni pravično

pred Bogom, ne more obroditi dela, ki ugaja Bogu. Pokvarjeno drevo namreč daje pokvarjen sad ali pa sploh ne daje sadu. Ne obstaja bližnjica proti oskrbništvu, ki ugaja Bogu» (Valleskey 1989, 8).

Najboljši preizkus kristjanove poštenosti je njegova/njena pripravljenost, da sprejme privilegij oskrbnišтва (Masters 1994, 11).

V nadaljnji razpravi se članek ukvarja z gospodarsko situacijo mesta Jehud v dneh Malahija in nato osvetli podrobnosti prerokovih obtožb glede hinavščine v povezavi z dajanjem desetine, ki naj bi bila kristjanova izhodiščna točka ali osnova oskrbnišтва, saj gre pri tem za svetopisemski minimalni standard, ki pa bi lahko bil z Gospodovim uspehom še dopolnjen. Članek se na nepristranski in pazljiv način zaključi z izpostavitvijo nekaterih ključnih načel krščanskega oskrbnišтва, ki bodo kristjanom služila kot opomnik o njihovi etični odgovornosti. Malahijeva preroka pripoved 3,3–6 Jahvejevo ljudstvo v verskih skupnostih opominja na posledice zagrenjenosti in prevzetnosti v odnosu do njega, prav tako pa služi tudi kot motivacija in navdih, da vztrajajo v dajanju sredi težkih gospodarskih razmer.

GOSPODARSKO STANJE JEHUDA KOT PODLAGA ZA MALAHIJEVE PREROKBE

Malahija (*mal'ākhî*) v hebrejskem Svetem pismu pomeni 'moj prerok, sel'. Identifikacija oblike *mal'ākhî* je raziskovalcem povzročala težave, zato so se v strokovnih razpravah pojavila različna stališča, ki jih je mogoče braniti. Po eni strani je Malahija lastno ime pisatelja prerokb, medtem ko po drugi strani pomeni ime ali naziv neznanne osebe, ki je odgovorna za knjigo (Hill 1998, 15). Nekateri tudi menijo, da je knjiga plod prerokb več pismoukov in da nima enega samega avtorja (Gertz in dr. 2012, 521).³ Mnogo strokovnjakov je ovrednotilo literarne značilnosti Malahijevih prerokb in v razpravah so se osredotočili na sredstva

opisovanja Malahijevih načinov in/ali tehnik komunikacije z Jahvejevimi ljudmi (Boda 2000, 299–300; Braun 1977, 299; Clendenen 2004, 218; Merrill 1994, 380; Murray 1987, 110; O'Brien 1990, 63).

Zaradi razdelitve sporočila knjige na šest manjših delov (Pierce 1984, 282), od katerih ima večina izmed njih tridelno obliko, in sicer »pogosto rabo citatov, retorična vprašanja in polemično razpravo« (Clendenen 2004, 218) – ki pa so lahko tudi sami sestavljeni iz manjših elementov, in sicer iz prerokbe o odrešenju, grožnje ali opomina – lahko rečemo, da je knjiga sestavljena iz polemičnih razprav in/ali prerokb (Clendenen 2004, 218; Petersen 1995, 29; Redditt 2000, 849). Boda opaza:

»Vprašalni glagolski naklon naslovnike nagovarja močneje, saj jih sili, da o sporočilu razmišljajo v globlji meri, kot če bi šlo zgolj za trditve. Tako govori tudi Agej, in sicer v primeru razsodbe (1,4.9; 2,12–13.19) in ko izraža sočustvovanje (2,3)« (2000, 299–300).

Craig (1996, 244) in Pierce (1984, 277) sta prav tako odkrila teh 6 načinov spraševanja in trdita, da le-ti predstavljajo skladnost med Agejem, Zaharijem in Malahijem. Clendenen pa pri Malahiju loči šest polemičnih govorov: (1) 1,2–5, (2) 1,6–2,9, (3) 2,10–16 (z izjemo vrstice 11–12, ki je kasnejše dopolnilo), (4) 2,17–3,5, (5) 3,6–12, in (6) 3,13–21 (v angleškem jeziku 4,3; kajti zadnje tri vrstice kanonične knjige 4,4–6 so v angleškem jeziku izpuščene, saj gre za kasnejši dodatek). (2004, 219)

Malahijeve prerokbe lahko razumemo le, če vsaj v grobem poznamo kontekst, v katerem je živel. Tako kot ostali preroki je tudi on posredoval prerokbe od Boga, vendar so le-te upoštevale okoliščine in situacije njegovega časa. Malahija je nagovoril Jude novo nastale province Judeje (uradno Jehud)⁴ v perzijski satrapiji Eber-Nahara, ki so najverjetneje živeli v času vladavine kralja Dareja I (522–486 pr. Kr.). Med njegovim poslušalstvom so bili emigranti ali pregnanci, ki so se preselili v Judejo, in potomci tistih Hebrejcev, ki so preživeli babilonsko obleganje Jeruzalema, vendar niso bili izgnani v Mezopotamijo.

Edikt, ki ga je izdal Kir Veliki, nam služi kot zgodovinsko ozadje služenja prerokov Ageja, Zaharija in Malahija, ki so živeli v obdobju po vrnitvi iz Babilona. Kir Veliki je za upravnika imenoval Šešbacárja (Ezr 5,14), ki je komaj postavil temelje templja. Zapisano je, da od časa Kira do Darejevega vzpona na oblast tempelj ni bil dokončan (Ezr 5,14). Lee (2011, 163) pravi, da naj bi Šešbacar naletel na odpor pri upravitelju v Samariji, ki mu ni hotel pomagati, na nek način pa tudi na odkrito sovražnost. Drugi tempelj je bil postavljen pod okriljem prijaznega Perzijanca kralja Dareja I. Denar, potreben za obnovo, pa je prišel v obliki povračila davka iz perzijske kraljeve zakladnice (Hill 2012, 526–527).

Malahija se sooči s prebivalstvom, ki se je vdajalo verskemu cinizmu in političnemu skepticizmu. Malahijev čas je bil poln razočaranja in malodušja. Navdušenje, ki ga je povzročilo oznanjevanje prvih prerokov, se je do takrat že razbilo ob čereh resničnosti. Številne teološke zmote, vključno s pričakovani o bogastvu, ki ga je obljubil Agej, ko bodo obnovili drugi tempelj (Ag 2,7.18–19), o obnovi Davidove zaveze, ki jo je napovedal Ezekiel (Ezk 34,13.23–24) in o izvršitvi Jeremijeve »nove zaveze« (Jer 31,23.31–2) so le še povečale razočaranje skupnosti Judov iz obdobja po vrnitvi iz Babilona (Hill 2012, 527). V zadnjih letih 6. stoletja pr. Kr. je namreč prišlo do velikega navdušenja. Ljudje so namreč verjeli besedam prerokov, da bo vsak čas nastopilo novo, bogatejše in sijajnejše obdobje.

Drugi tempelj naj bi bil bolj veličasten kot prvi (Ag 2,9). Njihova dežela bo prenovljena in žetve bodo obilne (Ezk 34,26–30; Iz 41,18–19). Vsi ljudje se ne bodo mogli naseliti na tej zemlji (Iz 54,1–3) in prebivalstvo Jeruzalema bo preplavilo svoje meje (Zah 2,4). Izrael ne bo suženj, temveč mu bodo narodi zemlje služili (Iz 49,22–23) in Gospodova slava se bo vrnila v tempelj (Ezk 43,1–5). Sčasoma pa je postalo vedno bolj očitno, da se te prerokbe ne bodo uresničile na način in v času, kot so ljudje to pričakovali. Življenje Izraelcev je bilo omejeno na Jeruzalem in njegovo neposredno bližino.

Niso imeli nobenega dokaza, da se je Božja slava vrnila v tempelj, prav tako pa ni bilo nobene vidne obnove kraljestva in obljub, ki so bile dane Davidu, kar je bilo morda zanje dejstvo, ki jih je najbolj razočaralo. Razblinjene sanje, izgubljeni upi, razočaranje, žalost in jeza so bili razlog, da je ljudstvo Judeje moralno in etično vse bolj in bolj nazadovalo. Izraelova reakcija je bila povsem pričakovana. Kako naj bi razložili, da je Bog očitno zapustil in pozabil ljudstvo, Davidovega kralja in duhovščino, ki jo je sam izbral? Mnogi so izgubili vero v Boga svojih očetov, ki jih je po njihovem mnenju kaznoval čez vsako razumno mero. Korpel piše o njihovem spraševanju:

»Zakaj se postimo, ti pa tega ne vidiš, pokorimo svojo dušo, ti pa tega ne veš? (Iz 58,3). 'Čakamo pravice, pa je ni, odrešenja, pa je daleč od nas' (Iz 59,11). 'Prazno je služiti Bogu! Kakšen je dobiček od tega, da izpolnjujemo njegove zapovedi in hodimo v spokorni obleki pred Gospodom nad vojskami?' (Mal 3,14). Spraševali so se, ali obstaja dokaz, ki bi potrdil, da so v zavezi z Jahvejem in da jih on ljubi (Mal 1,2). 'Kje neki je Bog pravice?' (Mal 2,17)« (2005, 138).

Pragmatične gospodarske okoliščine, v katerih se je znašlo judejsko prebivalstvo, so bile zelo nespodbudne. Ko je Nebukadnezar osvojil mesto, je tako rekoč najboljše ljudi odpeljal kot ujetnike. Tisti, ki so ostali v deželi, so si prisvojili posest zase (Jer 39,10; Blenkinsopp 1988, 60–66). Samarijani,⁵ ki so jih imeli za heterogeno pleme iz severnega dela Izraela, so tako prišli in si prisvojili njihovo lastnino in so imeli v lasti velike posesti in premoženje; na ta način so mnogi obogateli in postali premožni (Blenkinsopp 1988, 68). Povratniki zato niso mogli pričakovati, da jih bodo tisti, ki so jih pustili za seboj, sprejeli z odprtimi rokami; predvsem zato, ker so bili ekonomski pogoji v Palestini slabi (Ag 1,6.9–12; Zah 8,10). Wells jasno pravi:

»Očitno so obdavčili Jude (Neh 5,4), kar je predstavljalo še dodatno breme poleg tega, kar jim je naložila Perzija. Nekateri so si morali izposoditi denar, da so lahko kupili

hrano in plačali davke (Neh 5,14–15). Ti sosede so jih tožili osrednji perzijski vladi (Ezra 4,6; 4,7–23) in fizično nasprotovali njihovem delu tako, da je le-to moralo biti opravljeno v izmenah, in sicer je polovica mož delala, druga polovica pa stražila (Neh 4,16–18) /.../ Situacija v Jeruzalemu je bila turobna. Obilica razvalin (Neh 4,10) in manjvrednost projekta v primerjavi s tistim iz slavne preteklosti (Ezra 3,12; Ag 2,3) sta jim vzela še tisto malo začetnega navdušenja, ki so ga imeli. Možnosti za boljše življenje niso bile videti sedaj nič boljše. Malo ljudi v Babilonu se je hotelo vrniti v Izrael. Mnogi so se navadili na tamkajšnje življenje, mnogi niso poznali drugačnega življenja in nekateri so uspeli« (1987, 40).

Težke in neugodne gospodarske razmere Jehuda lahko še posebej opazimo v prerokovem poudarjanju nekaterih obrednih grehov (npr. omadeževanje Jahvejeve mize – Mal 1,7.8.13–14, ali neprinašanje desetine – Mal 3,8–10), ki pa niso posledica nespoštovanja Jahveja, ampak tega, da je delovanje duhovnikov temeljilo na sočutju ali realizmu, še posebej do njihovih ubogih judejskih bratov (Rogerson 1999,179). Rogersonov argument temelji na dejstvu, da je Jehud doživel prehod od agrikulture do hortikulture, kar je pomenilo, da je bilo na zemlji manj živali, ki bi jih lahko prinesli v tempelj za žrtevno daritev. V tem smislu bi omemba darovanja živali, ki so bile slepe, hrome ali bolne, kazala na težave pri vzreji živali, zaradi česar je bilo živali malo, črede pa majhne. Vendar pa vse to glede na ozadje Malahije 1,6–14 ostaja na teoretski ravni (Rogerson 1999,177–178). Medtem ko Rogerson prizna, da njegovo stališče ostaja domneva, namreč Malahija 1,14 predstavi močen pomislek k vsemu temu. Ljudje so se zavedali svoje dolžnosti do te mere, da so prinašali žrtve; niso si drznili popolnoma opustiti te dolžnosti, ampak so prinašali prazne daritve (tudi ko so imeli primernega in ustreznega (samca) v svoji čredi), posmehovali so se Jahveju in si brez izjeme lagali tako, da so darovali najslabše, kar so imeli.

Prav tako je stvar razprave, da »čeprav je Darejeva politika v provincah zavzela držo nevmešavanja, s spodbujanjem lokalne religije in občasno lokalnih bogoslužij«, se je situacija bistveno spremenila, ko je Kserks I. leta 485 pr. Kr. postal kralj. Konec je bilo podpore javni religiji in »davčne ureditve po celem imperiju so se spremenile v prid Perzijcev in tako, da se je povečalo obdavčenje vseh drugih etničnih in narodnih skupin«. Za financiranje gradbenih projektov in vojaških podvigov na zahodu so bila potrebna velika finančna sredstva. »Kserks pa se je izogibal poslabšanju etnične perzijske ekonomije z izčrpavanjem virov iz provinc.« To pa je močno obremenilo ne le gospodarstvo Judeje, temveč tudi templja« (Clendenen 2004,215). Kdorkoli je že bil upravitelj ali administrator Judeje v tem obdobju, je bil bodisi nesposoben, bodisi nepošten ali celo oboje. Zaradi visokih davkov (Neh 5,4. 15) in inflacije, ki je bila rezultat perzijskih ekonomskih načel in lakote (Neh 5,3), je prišlo do velike revščine. Vse to pa je vodilo v zaplembe premoženja (Neh 5,5.11) in zelo se je razširilo davčno suženjstvo (Neh 5,5.8). Do konca 5. stoletja se je obrestna mera premikala z 20% pod Kirom in Kambizom na 40% – 50%, kar naj bi bil dodaten dejavnik inflacije (Clendenen 2004,215). Iz knjige preroka Malahija izvemo, da je prišlo več zaporednih slabih letin in časi so za Izrael postali težki; suša in napadi kobilic so uničili pokrajino, ki je bila že tako v veliki meri neplodna (Ag 1,6.10–11; Mal 3,11) (Blenkinsopp 1988, 36). Slab pridelek je bil torej reden pojav, zato je bilo veliko ljudi v revščini.

MALAHIJEVE OBTOŽBE HINAVŠČINE PRI DAJANJU DESETINE (MAL 3,6–12)

Peto prerokbo lahko opredelimo kot asertiven tip govornega dejanja, ki ima namen potrditi in prepričati poslušalca in/ali bralca (Hill 1998, 291). Prerokba je bila najverjetneje namenjena celotnemu ljudstvu Judeje:

»Njen namen je dati upanje ljudstvu Jehuda v obdobju po vrnitvi iz Babilona, in

sicer na način, da prerokba poudari Jahvejevo nespremenljivost tako, da odgovarja na obtožbe ljudstva o božji muhavosti /.../ Na tej točki se Malahija dotakne univerzalnih vidikov človekove izkušnje, tako da se sooča z neizpolnjenimi obljubami in razblinjenimi sanjami in pričakovanji, ki se niso uresničila» (Hill 1998, 294).

Medtem ko različne teme v 3. poglavju Malahije vključujejo eshatološki obisk Jahvejevega poslanca zaveze (3,1), kazni hudodelcev (3,5), Jahvejevo nespremenljivost (3,6), pa tudi opomin, naj se ljudje pokesajo in vrnejo k Jahveju (3,7) je središče te prerokbe v vrsticah 8–10. V njih je Jahve preko svojega preroka pomagal ljudem, da so se zavedali dodatnega vidika, kjer sta bila očitna njihova zarota in odpor proti njemu, namreč zatajevanje desetini in hinavščina, povezana z njimi (Clendenen 2004, 414). Obtožbe proti ljudem glede njihove nezvestobe in glede njihovih goljufivih ravnanj pri darovanju žrtev (Mal 3,6–12) so podobne obtožbam proti duhovnikom v 1,6–2,9. Prerokbi v 1,6–2,9 in 3,6–12 se v nekem pogledu dopolnjujeta, in sicer v tem, da se osredotočata na zanemarjanje bogoslužja (Tiemeyer 2006, 27).

Oba prerokbi se začenjata z dvojno trditvijo in vprašanjem, čemur sledi obsojanje neprimernih žrtev, zagotovilo o preobratu sreče in povzdignjenje imena Jahve nad vse narode. Mal 3,6–12 nagovarja celotno skupnost, ne le može in duhovnike, obljublja blagoslove, medtem ko druga prerokba ne daje takih obljub. Najverjetneje je glavna razlika v tem, da je druga prerokba opozorilo zaradi nepokorščine, saj v polnosti kaže na njene posledice, torej prekletstvo, medtem ko je peta prerokba povabilo k pokorščini in kaže njene koristi, in sicer na blagoslove. Druga prerokba se nanaša na bogoslužje, medtem ko se peta prerokba nanaša na vzdrževanje templja (Stuart 1998, 1362). Prestopki prebivalstva torej sledijo prestopkom njihovih voditeljev; vedenje duhovnikov je namreč vplivalo na ljudi. Duhovniki so bili odgovorni za poučevanje ljudi in so obenem imeli tudi odgovornost,

da lahko zavrnejo katerokoli žrtev, ki je bila prinesena v tempelj in tudi da kaznujejo ljudi. Iz tega razloga ima prerok voditelje vsaj delno za odgovorne za grehe (ali prestopke) njihove črede. Vsebina kritike v Malahiji 3,6–12 se ne nanaša le na ljudi, temveč tudi na duhovnike (Tiemeyer 2006, 26–27).

Vrstico 6 strokovnjaki razlagajo na različne načine: kot začetek pete prerokbe (Stuart 1998, 1361; Smith 1984, 331), kot zaključek prejšnjega dela (Clendenen 2004, 399; Pohlig 1998, 151) ali pa, da služi kot povezava med prejšnjimi vrsticami in obtožbami, ki sledijo v 3,7 (Schuller 1996, 870; Weyde 2000, 324). Vendar Mal 3,6–12 popolnoma sledi ponavljajočemu se vzorcu Malahijevih sporočil. Člen *kî* se prevaja kot simbol poudarka »zares, resnično« (Pohlig 1998, 151). Predpostavlja, da se Jahve ni spremenil. Očitno so se nekateri skeptiki utrudili v čakanju na obljubljeni prihod Jahveja, kot sta ga obljubila Ezekijel in Agej. Namigovali so, da si je Jahve premislil in da ni bil zvest svoji obljubi. Toda Jahve pravi, da se ni spremenil. Prva oseba 'ānî yhwah [Jaz sem Gospod] govori o Jahvejevi nespremenljivosti naravi (*lō' shānîthî*) in oznaka *ben'êya'āqōbh* [Jakobovi otroci], ki se niso spremenili, tesno povezuje to vrstico z Malahijem 1,2–5 (Schuller 1996, 870). Ta vrstica razkriva, da je Jahve v svoji prijaznosti, poštenosti, zvestobi in zavezi Izraelu ostal nespremenjen. To je tudi razlog, zakaj Izrael ni bil uničen (*lō' khelîthem*). Kljub temu pa ljudstvo Judeje v svoji nezvestobi in uporih ni prenehalo slediti svojim prednikom.

V vrstici 7 prerok ponovi dejstvo, da ima Izraelova kršitev zaveze dolgo zgodovino. Razlog, zakaj se ni vrnil (*shûbh*) v slavi k njim, je glavna obtožba v 3,7 *lemîmê'ābhōthêkhem sarterm mēhuqqay welō' shemarterm* [Od dni svojih očetov odstopate od mojih zakonov in se jih ne držite] in tudi v obtožbah proti duhovnikom v Malahiji 1,6–10. Obtožba označuje preteklost in sedanjost kot zgodovino verskega odpadništva (Weyde 2000, 328). Jahve obtožuje svoje ljudstvo, da se niso držali predpisov, da se niso pokesali in da so ga ogoljufali. Kljub temu pa obtožbi sledi

Simone Martini, Sveta družina.

poziv, naj se vrnejo k Jahveju (*shûbhû 'ēlay*), in obljuba – *we'āshûbhāh 'ālêkhem* [in jaz se bom vrnil k vam], katere uresničenje je odvisno od njihove poslušnosti. Tej spodbudni obljubi sledi odgovor nagovorjenih: *bammeh nāshûbh* [kako naj se vrnemo]? Ali kot pravi New Living Testament (NLT): »kako naj se vrnemo, ko pa nikoli nismo odšli?«⁶ Medtem ko bi mnogi pomislili, da je glavna tema, ki jo obravnava Malahija 3,6–12, dajanje desetine, je v resnici prevladujoča tema povezana z vprašanjem nespoštljivosti do Gospoda:

»Judovsko ljudstvo je tu obtoženo, da so zapustili Boga, ki jih je izbral in blagoslavljal. Obrnili so se stran od zakonov, ki jim jih je dal, da bi preizkusil njihovo zvestobo in jim pokazal pot življenja, ki bi ga blagoslovil. S tem, ko so za sebe zadržali desetine in darove, ki so jih dolgovali Bogu, so ljudje pokazali svoja malikovalska srca, ki so postavljala sebe pred Bogom« (Clendenen 2004, 429).

Namesto da bi verjeli Jahveju, v vrstici 8 ljudstvo takoj podvomi v njegove besede: *hăyiqba' 'ādham' 'ēlōhîm* [Ali sme človek Boga goljufati]?

To retorično vprašanje, ki pričakuje odgovor 'ne', pa vodi k naslednji obtožbi: *kî 'aththem qōbh'im' 'ōthî* [Vi pa me goljufate – Jahveja]. Glagol *qōbh'im* iz *qābha'* [prevarati, ogoljufati, preslepiti, goljufati] (Brown, Diver & Briggs 1997, 867; Harris, Archer & Waltke 1980, 1981) je deležnik kal. Kot v prejšnjih obtožbah je krivda občinstva opisana z izrazi sedanjosti v teku. Podobno se zaimsek 'aththem ponovno uporablja za to, da se poudari identiteta krivca (gl. Mal 1,12; 2,8; 3,9). Hill (1998, 305) opaza, da deležnik kal izraža dejanje, ki še traja in se nanaša na trenutno stanje, in sicer »še naprej me goljufaš« ali »še vedno me goljufaš«. Ko so ljudje slišali to obtožbo, so ponovno odgovorili v poizkusu, da bi izvedeli, kako so ga ogoljufali, natančneje, na kakšen način so bili krivi: *bammeh qebha' 'ānūkhā* [V čem te goljufamo]? Jahve jim je morda odgovoril tako, da jim je ponovno pokazal njihovo hinavsko bogoslužje (Mal 1,4); njihove kršitve zaveze glede odnosov z drugimi (2,10), še posebej proti njihovim

ženam (2,14), njihova oskrnitev Jahvejevega templja (2,11) ali nepoštenost osebne in civilne morale (3,5). Vendar on tukaj odgovarja: *hamma' 'āšēr wehaththerâmāh* [pri desetini in darovih]. Dejstvo, da oba samostalnika *hamma' 'āšēr wehaththerâmāh*, nosita določni člen, kaže na to, da ima prerok v mislih določeno vrsto darov, ne darove na splošno, torej desetine in darove, ki jih je Mojzes priporočil Izraelu (Verhoef 1987, 303).⁷ Izraz za desetino je *ma' 'āšēr* in pomeni »deseti del« ali »ena desetina«. Desetina je bila daritev (10% posameznikovega prihodka) Jahveju (Pohlig 1998, 157).⁸ Če Jahveju pripada desetina in če zahteva, da mu jo dajemo v določenem času leta, potem bo, če mu je ne bomo dali, to kraja (Clendenen 2004, 415; Stuart 1998, 1367).

Za kakšno vrsto desetine gre v tej vrstici? Obvezni sta bili dve vrsti desetine, in sicer letna desetina in triletna desetina, ki so jo razdelili zapostavljenim: sirotam, vdovam in tujcem (5 Mz 14,22–27; 28s). Ta vrstica označuje desetino, ki je rezervirana za vzdrževanje in podporo tempeljskega osebja (Sweeney 2001, 743). Lahko bi se nanašala tudi na deset odstotkov tako kot pri običajni desetini, ki so jo zbirali skupaj v stranskih poslopih in jo namenili za preživljanje tempeljskega osebja, torej levitov (Petersen 1995, 215). Kot pravi Wretling (2006, 22), v vrstici 8 ideja o desetini vključuje celoten Mojzesov predpis v zvezi z desetino. Čeprav so nekateri mnenja, da so leviti obravnavani kot glavni prejemniki desetine, pa to mnenje ne izključuje uporabe desetine v druge namene. V odlomku Mal 3,5 prerok govori tudi o drugih prejemnikih desetine, ki jim je kratena pravica do le-te. To je lahko posledica nezvestobe ljudi v dajanju svoje desetine.⁹

Prav tako je v vrstici 8 zapisano, da ljudje goljufajo Jahveja pri darovih. Nejasno je, na katere vrste *terâmāh* se besedilo nanaša. Beseda, ki je tu uporabljena – *terâmā* – je prevedena kot »prispevek, dar, dajatev, davek« (Pohlig 1998, 157).¹⁰ Beseda je bila uporabljena v povezavi z *rûm* in prevedena kot »dar vzdigovanja«, kar namiguje na to, da je

bil dar dvignjen k Bogu. Podobna beseda, ki pogosto spremlja *terûmāh*, je beseda *tenûphāh*, ki se prav tako nanaša na dar, ki se premika naprej in nazaj (dar primikanja) (Clendenen 2004, 416–417). Hill (1998, 291) prevaja besedi: *hamma'āšēr wehaththerûmāh* kot »desetina, davek za desetino« in poudarja, da *terûmāh* ni le splošni izraz za darove, ker »razširi pojem daru, tako da vključi darove materialnih dobrin (npr. gradbene zaloge, oblačila), dragocenosti (npr. zlato, srebro, dragoceni kamni), osebne storitve, plen, itd.« (Hill 1998, 306). Darove v besedilu lahko enačimo s prvimi pridelki (Feinberg 1990, 263), z davkom desetine ali preprosto z desetino desetine, ki je namenjena vzdrževanju in podpori tempeljskega osebja in tempeljskih uslužbencev (Petersen 1995, 216). V tem smislu so bile desetine posebna vrsta *terûmāh*. Namigovanje na *terûmāh* verjetno pomeni, da ga ljudje niso polomili le pri dajanju desetine levitom, temveč da je tudi levitom spodletelo, da bi na ta način vzdrževali duhovnike. Iz tega lahko sklepamo, da Jahvejevo pojasnilo ljudem v knjigi preroka Malahija po vsej verjetnosti namiguje na to, da so zadržali darove, ki so bili njegovi, še posebej desetine, ki so bile namenjene vzdrževanju tempeljskega osebja in tempeljskih služb.

Kaj je povzročilo to nevednost ljudstva? Ali so ljudje živeli v nevednosti zaradi neustreznega poučevanja zapovedi? Zakaj duhovniki ne bi hoteli poučevati ljudi Jehuda, naj daje desetino? Povrh vsega so duhovniki imeli dostop do postave in oblast, da so poučevali laike o obrednih stvareh, in oni so bili tisti, ki so imeli največjo ekonomsko korist od desetine. Zdi se, da je bil razlog, da ljudje niso dajali desetine, njihov prezir do Jahveja, in ne dejstvo, da duhovniki niso poučili ljudi, da morajo dajati desetino. »Odnos ljudstva do lastnine in njihova uporaba le-te je bil jasen pokazatelj zdravja njihovega odnosa« z Jahvejem (Clendenen 2004, 414). V vrstici 9, preden se ponovi obtožba, je rečeno: *bamme'ērāh 'aththem nē'ārīm* [s prekletstvom ste prekleti]. Uporaba samostalnika *me'ērāh* [prekletstvo] (Brown in dr. 1997, 76) in deležnika *niphal*

nē'ārīm besede *'ārār* [preklet, zadet s prekletstvom], ki označuje dejanje, ki se je začelo v preteklosti, a ima trajne učinke v sedanosti, namiguje, da se ta izraz nanaša na sedanje stanje; prekletstvo še traja (Pohlig 1998, 158). Odnos med obema stavkoma v vrstici 9, ki sta povezana z *we*, je nejasen; bodisi je razlog za prekletstvo v tem, da naslovnik goljufa Jahveja, ali pa pomeni: »s prekletstvom ste prekleti, ampak vi me še vedno goljufate« (Weyde 2000, 326).

Malahija 3,11 namiguje, da je bilo prekletstvo morda povezano s pomanjkanjem pridelka na zemlji – »zadržal vam bom požiralca, da vam ne pokonča sadu zemlje, in tudi trta na polju ne bo jalova«. Socialno-ekonomski problemi ljudi po izhodu iz Babilona v 5. stoletju pr. Kr. so se že prej pojavili, kajti izgnanci, ki so se vrnili, so se spopadali z mnogimi težavami. Več let zapored je prišlo do slabih letin in težkih obdobij za Izrael; suša in napadi kobilic so uničili zemljo, ki je bila tako ali tako v veliki meri neplodna, kar je vodilo v revščino in leta notranjih konfliktov in bojev (prim. Ag 1,6.10–11). Skupaj s prekletstvi, ki so opisani v 5 Mz 28,20–21.38.42, lahko opazimo, da je bil sestavni del tega prekletstva opustošena in nerodovitna zemlja (Sweeney 2001, 744). Po drugi razlagi obtožbe pa identificiramo naslovnike kot: *haghghôy kullô* [ves narod]. Samostalnik *kôl* označuje celoto nečesa (Brown in dr. 1997, 481). Predstavlja popolnost in tukaj je uporabljeno konkretno kot »vse«, kar pomeni, da je bil celoten narod kriv pred Jahvejem in zaradi tega v nevarni situaciji (Clendenen 2004, 414; Mounce 2006, 12). Čeprav je v Stari zavezi Izrael običajno imenovan *gôy* v zaničljivem smislu (Sof 2,1), saj se ta izraz običajno uporablja za poganске narode.¹¹ Malahijeva uporaba izraza, ki se nanaša na Izrael glede na pisce knjige, lahko pomeni, da Jahve v svoji jezi primerja Izraelce s poganskim narodom in torej ne sprejema njihovega vedenja (Clendenen 2004, 420; Pohlig 1998, 158; Stuart 1998, 1369).

Vrstica 10 nam daje odgovor na situacijo, ki jih bo vodila k temu, da zopet znova in

znova doživijo naklonjenost Jahveja, če le-to sprejmejo. Stuart (1998, 1369)¹² opaza, da je ta vrstica kombinacija zahteve in obljube. Začne se z zapovedmi in konča s pogojnimi nedovršniki, ki opisujejo, kaj se lahko zgodi, če bodo naslovniki ubogali zapoved. Hiphilov velelnik *hābhî'û* pomeni »prinesi« (Brown in dr. 1997, 97) in se uporablja na podobne načine v povezavi z desetino (5 Mz 12,6.11; Am 4,4; Neh 10,38; 2 Krn 31,5.6.12). Prvi pomemben razlog za skrb v tej vrstici je točen pomen ideje: *'eth-kol-hamma'āšēr* [celotna desetina]. So ljudje prinašali le del svoje desetine in zase zadržali ostalo, ali se ta pojem nanaša na določeno vrsto desetine, ki je bila že omenjena?

Ideja, ki je izražena v odlomku, nas spomni na omembo o dajanju desetine: »vse desetine dežele« (3 Mz 27,30) in »vse desetine v Izraelu« (4 Mz 18,21). S tem, ko se izrecno navaja »vsa desetina«, avtor namiguje na to, da so mnogi prinašali le del njihove desetine ali pa niso prinesli ničesar. To prav tako govori o krivdi celotnega naroda v vrstici 9 (Clendenen 2004, 420). Ljudje, ki so se vrnili iz izgnanstva in prav tako njihovi nasledniki, niso upoštevali celotne strukture dajanja desetine, kar lahko sklepamo iz prizadevanj Nehemije (Neh 10,32–39; 13,10–14) in Malahije po obnovi omenjene strukture. Kot kaže, je v sedanjem kontekstu prerok poskušal, da bi celoten sistem zopet začel delovati. Tokrat je prednostna naloga podpora tempeljskemu osebju, saj ima to pomembno vlogo v tempeljskem obrednem življenju tako pri bogoslužju kot pri žrtvovanju. Glavni poudarek je torej na tem, da ljudje izpolnijo svojo odgovornost zavezi glede dajanja desetine, ne glede na njihovo neugodno in neprijetno situacijo. Oni morajo prinesiti celotno desetino in ne zadržati zase ničesar.

Izraz *bêth hā'ôtsār* se nanaša na javno skladišče, ki je bilo namenjeno dobrinam, ki so jih z desetinami dajali ljudje za duhovnike, levite in zapostavljene v ljudstvu (prim. Neh 13,10–13). Nehemija je poimenoval to skladišče »velika izba« (Neh 13,5; Pohlig 1998, 161). Nekateri so predlagali dobessedni hebrejski

prevod »hiša zalog« (Verhoef 1987, 305). Obstaja več odlomkov, ki nam dajo jasnejšo in širšo sliko o tem, kako je tempeljsko skladišče izgledalo. Hill pravi: »Glede na dobrine, ki so bile tam shranjene, naj bi *'ôtsār* pomenil 'garderobo' (Jer 38,11) ali 'orožarno' (Jer 50,25), uradno 'zakladnico' (prim. 1 Kr 14,26; 15,18) ali neke vrste 'skladišče' ali 'shrambo' (Jl 1,17)« (1998, 310).

Nekateri so te prostore opredelili kot »dodatne dvorane okoli glavnega templja« (Hill 1998, 310). Prav tako je bila opredeljena razlika med 'skladišči' in 'dvoranami'. 'Skladišča' so bila lokalne shrambe, namenjene 'splošni desetini', medtem ko so bile 'dvorane' prostori, ki so se nahajali znotraj tempeljskega objekta in so bile namenjene shranjevanju 'davka za desetino', ki so ga duhovniki nesli v Jeruzalem (Petersen 1995, 216).

Glavni poudarek v tej vrstici je torej ideja, da ljudje prinesejo desetino v skladišče, namreč *wîhî tereph* [da bo zaloge v moji hiši]. Pomen izraza je 'hrana, oskrba, konzumiranje, jed' (Pohlig 1998, 161) ali 'sveža hrana' (Petersen 1995, 217). Zaradi podobnosti besed *bêth hā'ôtsār* z *bebhêthî* [v moji hiši] v tej vrstici lahko sklepamo, da je velika količina prispevkov lahko bila shranjena v tempeljskem objektu. Jahve jim nato ponudi: *ûbhehānûnî nā' bāzō'th* [preizkusite me s tem]. O'Brien (1990, 75) to razloži z besedami »če boste spoštovali to, kar mi pripada, obljubim, da vam bom delal dobro«. Velelnik kal *bhehānûnî* iz besede *bāhan* [testirati, preveriti, preizkusiti] (Brown in dr. 1997, 103) nam jasno pokaže, da te besede predstavljajo izziv (Pohlig 1998, 161). Očitno je, da je preizkušanje Jahveja v besedilu zelo neobičajno in da ima v nekaterih odlomkih Svetega pisma nezaželen pomen. Tako lahko v 2 Mz 17 knjige beremo: »Zato so se prepirali z Mojzesom; rekli so: 'Dajta nam vode, da bomo pili!' Mojzes jim je rekel: 'Kaj se pripravate z menoj? Zakaj preizkušate Gospoda?'« (2 Mz 17,2; prim. 4 Mz 14,22).

Na več mestih je beseda uporabljena v smislu, da Jahve preizkuša človeka (Clendenen 2004, 422). Vendar pa Mounce (2006, 718)

trdi, da ta izraz skuša opisati nekaj, kar se zdi resnično, »še posebej v kontekstu odnosa v zavezi«. Posledica preizkusa je jasna, Jahve bo uresničil to, kar je obljubil. Obljuba se približuje jeziku blagoslovov, ki jih prinaša zaveza.¹³ Ko se bodo ljudje vrnili k Jahveju, jih čaka velika rodovitnost in čestitke. Narod kot celota bo žel blagoslove. Vendar je bistvo v tem, da »obljuba ni individualna, temveč kolektivna, kar je značilnost skoraj vseh starozaveznih obljub o izobilju« (Stuart 1998, 1369).

Jahvejev odgovor na zvestobo ljudstva najdemo v izrazu: *'im-lō' 'ephtaḥ lākhem 'ēth 'ārubhḥôth hashshāmayim wahārîqôhî lākhem berākḥāh 'adh-belî-dhāy* [če vam tedaj ne odprem zapornic neba in ne izlijem na vas blagoslova do preobilja]. Fraza *'ārubhḥôth hashshāmayim* [zapornice neba] naj bi namigovala na dež, ki predstavlja ključ za uspeh pri poljedelstvu skoraj vedno in povsod v svetovni zgodovini (Clendenen 2004, 424; Stuart 1998, 1370). Da bi začelo deževati, so se morale odpreti nebesne zapornice (*'ārubhḥôth hashshāmayim*) (prim. 1 Mz 7,11–12). Jahve je zagrozil, da jih bo zaprl in s tem kaznoval ljudstvo za njihovo nepokorščino (5 Mz 11,17) (Pohlig 1998, 164). Obljuba dežja ponazarja, da so Malahija in njegovi sodobniki morda želeli dež, kar je vedno dokaz, da je šlo za prekletstvo v zavezi (3 Mz 26,19; 5 Mz 28,22–24) (Stuart 1998, 1371). Hebrejski glagol *rîq* lahko prevedemo kot 'izliti' in se nanaša na nekaj, kar je prazno. V tem primeru pomeni, da bi obilni blagoslovi bili odgovor na popolno predanost Jahveju (Clendenen 2004, 425). Problematična beseda *day* [zadostnost, dovolj], ki se nahaja v zadnji frazi, pa lahko povzroči, da celotna fraza pomeni, 'izlil bom svoj blagoslov, dokler ga ne bo dovolj, tj. dokler se moje obilje ne izčrpa, in ker se nikoli ne more, torej za vedno' (Brown in dr. 1997, 191).

Obilje dežja pa ni edina stvar, ki je potrebna za rodovitnost polja. Prav tako je potrebno, da na pridelkih ni škodljivcev in bolezni. Jahve potem obljublja, da bo »oštel uničevalca« in mu preprečil, da bi povzročil škodo sadu

zemlje (*perî*) in trti (*gephen*) (Mal 3,11). Glagol *gā'ar* [grajati, oštevati, prepovedati, onemogočiti spremenbo] (Brown in dr. 1997, 172) je del besedišča Stare zaveze, ki se nanaša na prekletstvo. Pomeni spremenitev nečesa oz. da ne bo delovalo, kot bi moralo, ali da bo uničeno (gl. 2 Sam 22,16; Iz 50,2; 51,20). Keil and Delitzsch sta mnenja, da se beseda požiralec najverjetneje nanaša na kobilice, ki so lahko uničile vsak pridelek in za seboj pustile neplodno zemljo. Mounce (2006, 916) pa opaža, da lahko glagol *gā'ar* razložimo tudi kot opomin ali preprečitev s posebnim namigovanjem na žuželke. Ker je bil v preteklosti zaradi njihove pokvarjenosti proti njim (3 Mz 26,17–25; 5 Mz 11,17; 28,20), je Jahve obljubil, da bo z njimi: da bo odprl nebesne zapornice, da bo razlil svoj blagoslov in oštel vse, kar uničuje njihov pridelek, da bi zaščitil njihovo žetev pred uničenjem in njihove trte pred nerodovitnostjo (prim. Jl 2,19. 23–25; Zah 8,13–15; Mal 3,20; Clendenen 2004, 426).

V 12. vrstici pri Malahiji lahko beremo o obnovitvi blagoslova nad Izraelom: Izrael bo tako veličasten, da ga bodo blagrovali vsi narodi zemlje (*kol-hagghôyim*) in vsi bodo videli, kako je izraelski narod dežela ugodja (*'erets hēphets*) (Stuart 1998, 1371). Medtem ko izraz *'ishsherû* [te bodo blagrovali] lahko prevedemo tudi kot 'ti bodo čestitali' (Deutsch 1987, 106), beseda *'erets hēphets* namiguje, da bo zemlja v užitek tako ljudstvu kot tudi Jahveju, ki jo je ustvaril, milostno dal v dediščino in jo povečal (Clendenen 2004, 428). Ljudje torej ne bodo več mogli reči »Vsakdo, ki dela húdo, je dober v Gospodovih očeh« (Mal 2,17), saj bo jasno, da so pravični *'erets hēphets* [dežela ugodja].

ETIČNA NAČELA ZA KRŠČANSKO OSKRBNIŠTVO

Gospodarski pogled starozavezne etike se osredotoča na zemljo, ki ni bila le »nevtrarno področje, kjer se odvija zgodba«, ampak »temeljna teološka prvina« (Wright 1983a, 50). Zemlja je bila pomembno področje,

prav tako pa tudi odločilni motiv v starozavezni tradiciji (Brueggemann 2002b, 120). Jahve je v svoji milosti dal zemljo Izraelu kot del njegove dediščine in ljudstvo naj bi tam živel v popolnem zaupanju vanj: »zemlja je moja, vi ste le tujci in gostači pri meni« (3 Mz 25,23). Način, na katerega so gledali na zemljo, ravnali z njo in njenimi pridelki, je bila glavna značilnost Izraelovih dolžnosti pod Jahvejevo zavezo.

Brueggemann piše: »Dar zemlje ponudi trdnim ljudem nevarne alternative, možnosti /.../ Izrael se zelo zgodaj zave, da potreba po drugačni identiteti lahko vodi k novi identiteti, ki pa pokvari zemljo, popači podobo Jahveja in uniči Izrael /.../ zemlja, vir življenja /.../ preko nje Izrael vstopi v življenje izven zaveze /.../ Izrael nima veliko načinov, s katerimi bi se uprl skušnjavi (2002a, 50).

Zemlja je z vsemi svojimi pridelki predstavljala nenehen opomnik in izraz Izraelove odvisnosti in Jahvejeve zaupljivosti kot dokaz odnosa med Bogom in Izraelom. Iz te zgodovinske tradicije dajanja zemlje so se porodile pravice do zasebne lastnine v Izraelu, nadaljevanje dogodka v Nabotovem vinogradu pa je povzročilo, da se je prerok začel ukvarjati z ekonomskim izkoriščanjem (Wright 1983b, 51–55). Neplodnost zemlje v Malahiji kaže na to, da so ljudje sicer morda uspeli obnoviti tempelj, toda zopet želijo ogoljufati Jahveja s tem, da zase zadržijo prispevke in desetino, prav tako pa tudi ustrezne žrtve. Če ne spremenijo svojega vedenja in se vrnejo k Jahveju, jim Jahve ne bo vrnil bogastva in jim ne bo dal, da bi izkusili in uživali obilno rodovitnost zemlje. Prerok zagotovi, da bo zopet deževalo in da bo odstranjen uničevalec takoj, ko se ljudje vrnejo k Jahveju in dajo svojo desetino v tempelj (Mal 3,10–11). Alden (1985, 721) opazuje, »da se beseda 'blagoslov' nanaša na pridelek in kar je povezano z njim, saj je tu šlo za agrarno družbo«. Pričakovani blagoslov je trikratni: (1) Jahve bo odprl zapornice neba; (2) zadržal bo uničevalca, da ne uniči njihovega pridelka; in (3) trta ne bo jalova. Obnovitev obilne plodnosti, ki je sledila kazni (prim.

Am 9,13–14; Jl 2,12–27), je jasen pokazatelj, da so zopet vzpostavili pripadnost v zavezi z Jahvejem (Nogalski 2007, 129–130).

Klub temu, da nimamo prostora za podrobno razpravo, moramo priznati, da obstajajo teme, ki omejujejo načine, na katere je besedilo (Mal 3,6–12) lahko uporabno za sodobne krščanske verske skupnosti. Omenjene pomanjkljivosti so tako teološke kot praktične narave. Gledano s teološke strani lahko vidimo jasen argument, ki govori proti temu, naj se kristjani podredijo zahtevam Mojzesovega predpisa,¹⁴ predvsem tistim zahtevam, ki so neposredno povezane s sistemom žrtvovanja v templju. Ali je kristjan, ki je živinorejec, dolžan priti v nedeljo v cerkev z vsako deseto živaljo, ki predstavlja njegovo desetino? Glede na praktičnost je bila desetina omejena na poljščine; obstajale so omejitve glede njihovih prejemnikov in njihova izvedba je bila podvržena določenim in spreminjajočim se predpisom. Kostenberger in Croteau menita: »Morda moramo ta Malahijev odlomek razumeti kot enkratno, posebno dejanje Boga, ki je želel obnoviti ogenj vere v obdobju dvomov in ravnodušnosti. V tem primeru ne gre za obljubo s časovno neomejenostjo, da bo Jahve blagoslavljal na materialnem področju vsakega, ki bo dajal desetino od svoje lastnine. /.../ Obravnavan odlomek ne razreši vprašanja, ali naj bi se dajanje desetine nadaljevalo v novem obdobju zaveze. Vprašanje o tem, ali se dajanje desetine nanaša tudi na novo obdobje zaveze, ostaja nerazrešeno« (2006b,70).

Če razmišljamo o izvedljivosti Malahije 3,6–12 v kontekstu sodobnih kristjanov, Verhoef ugotavlja, da je »kontinuiteta v načelu dajanja, v neprekinjeni obvezi, da smo zvesti oskrbniki naše lastnine, prekinitev pa v načinu, na katerega izpolnimo naše obveznosti« (1987, 311).

Glede na starozavezni predpis lahko rečemo, da se določeni zakoni niso uveljavili, kar pa ne moremo reči za načela (Alcorn 2003, 181). Blomberg (1999,80) ugotavlja, da moramo prepoznati in ceniti edinstveno pomembnost odnosa, ki je obstajal med

prispevki v smislu darov in desetine ter čaščenjem v templju. Ker danes ni več takšnega središča za žrtvovanje, je težko prenesti različna pravila glede dajanja v Stari zavezi na načela dajanja v cerkvi, kot je predstavljena v Novi zavezi. Krščanske skupnosti in njihovi voditelji naj bi prevzeli predpise na tak način, da bodo ustrezali danemu kontekstu, zaščitili njihov namen in prilagodili njihov prenos v prakso (Goldingay 2003, 739–740). Kakšen etični izziv predstavlja Jahvejevemu ljudstvu razmišljanje o Malahijevem preroškem dialogu z gospodarskega vidika – o odnosu do svoje lastnine in njeni uporabi? Osnovna načela in razmišljanja, ki sledijo v nadaljevanju, predstavljajo etične ideale in praktične moralne zahteve, ki jih kristjani oz. Jahvejevo ljudstvo v verskih skupnostih lahko ustrezno prenese v svoje življenje.

PRIZNANJE JAHVEJEVEGA LASTNIŠTVA IN RAZLOG ZA NJEGOVO SLAVLJENJE

V Stari zavezi se gospodarski vidik nanaša na Izraelov odnos do materialnih stvari in ravnanje z njimi. To je v veliki meri razlog Malahijeve zaskrbljenosti v zadnji polemiki (Mt 3,24 [3,7–4,6]) (Clendenen 2004, 236). Glavni namen knjige je bil, da bi ponovno prižgala plamen upanja in zaupanja v srcih in mislih potrlih Judov. Dejstvo, da so ti ljudje držali za sebe prispevke, ki bi jih morali dati, je bilo pokazatelj velike nezvestobe celotnega ljudstva. Lahko torej rečemo, da je bistvo tega dela prerokbe v povabilu, naj se ljudstvo v skesanosti vrne k Jahveju, kar se v knjigi preroka Malahija nanaša na dajanje desetine. Ne glede na njihovo nezvestobo jih je Jahve še vedno ljubil in neutrudljivo čakal na njihovo vrnitev: »Jahve čaka, da se bo usmilil svojih ljudi: toda njegovo usmiljenje se bo pokazalo, ko bodo prejemniki le-tega pokazali ustrezno držo src in razuma« (Kostenberger & Croteau 2006b, 68).

Osredotočenost na dajanje desetine v knjigi preroka Malahija, še posebej v petem

polemičnem govoru (3,6–12), je močno povezana z nespoštovanjem Gospoda. Mnenje ljudi o uporabi njihovega bogastva in/ali osebnih predmetov je bilo pokazatelj njihovega dejanskega odnosa v zavezi z Jahvejem (Clendenen 2004, 414). Verjamemo, da je posameznikov odnos do osebnih predmetov in lastnine na nek način merilo, ki kaže na blaginjo njegovega odnosa z Jahvejem in z bližnjim (prim. Wright 1983a, 59–62). »Torej če posameznik ne uspe spoštovati Boga na materialnem področju, ne more tega nadomestiti z religioznostjo na duhovnem področju« (Wright 1983a, 53). Jahve se postavlja v vlogo lastnika zemlje, Izraelce pa postavlja v vlogo podnajemnikov. Kot opaza Wright: »On je bil Bog, vreden poslušnosti; njegov odgovor na človekovo vedenje je bil dosleden in zanesljiv in ne stvar samovoljne kaprice. Lahko mu je bilo ugoditi, ni pa mu bilo mogoče ustreči« (1983a, 53).

Božje lastništvo je sestavljeno iz širokega spektra odgovornosti. Wright o tem pravi: »Odgovornost Bogu za zemljo, ki se je izražala v dajanju desetine in prvih pridelkov žetve, v drugih žetvenih zakonih in v spoštovanju sobotnega zakona /.../ Odgovornost do družine, ki je vključevala temeljni zakon neodtujljivosti /.../ načini reševanja, zakoni nasledstva in leviratski zakon. Odgovornost do bližnjih, ki je zajemala množico civilnih zakonov in velikodušnih spodbud glede /.../ spoštovanja integritete meja, velikodušnosti /.../, poštenega ravnanja z delavci, pa tudi z živalmi, ki so bile vključene v delo« (1983b, 58–59).

Osnovno in glavno načelo desetine je bilo v tem, da so Izraelci priznali, da vsa njihova lastnina pripada Jahveju. Pri dajanju desetine naj bi jih vodilo to priznanje, da je Jahve gospodar na način, da ta podreditev predstavlja predanost vsega (Davis 1987, 86). S tem, ko so prihranili določen odstotek svojega prihodka ali pridelka za posvetitev Jahveju, so pokazali, da je on gospodar vsega, kar so imeli v lasti, poleg Jahvejevega zagotovila, da jim daje zemljo za obdelovanje. Jasen pokazatelj tega, da ljudstvo ni dalo določenih prispevkov,

in sicer desetine in darov, je bila neplodovitost zemlje. Jahvejevo lastništvo se izraža v tem, ko se je prijazno ozrl na svoje ljudi kanaanske dežele: »Gospod se mu je prikazal in rekel: 'Tvojemu potomstvu bom dal to deželo.' Tam je postavil oltar Gospodu, ki se mu je bil prikazal« (1 Mz 12,7).

Prav tako pa se kaže v njegovi zmožnosti, da razdeli desetino tempeljskemu osebju, torej levitom v Izraelu: »Levijevim sinovom pa, glej, dajem kot dediščino vse desetine v Izraelu kot povračilo za službo, ki jo opravljajo, za službo pri shodnem šotoru« (4 Mz 18,21).

V Mal 3,10–11 lahko vidimo Jahvejevo zmožnost, da pošlje svoj blagoslov ali preklestvo na pridelek. Podreditev desetine je bila na ta način preprosto znak globokega spoštovanja, ki priznava Jahveja kot najvišjega Boga in vladarja zemlje in edinega, ki preživlja in vzdržuje Izrael (Hill 1998, 305). Knjiga Malahijeve etike je torej pozitivno gledano močno in realno gledanje, da naj bi razlog za kristjanovo oskrbnitvo najprej in predvsem izhajal iz priznanja, da je Jahve gospodar vseh kristjanovih dobrin in spoštovanja njegovega imena. Pomembno je torej, da imamo pravi odnos do bogastva in/ali osebne lastnine in da se obenem zavedamo, da vse stvari navsezadnje pripadajo Jahveju.

RAZLOG ZA POPOLNO KRISTJANOVO OSKRBNITVO

Zvesto kristjanovo oskrbnitvo vključuje priznanje in razumevanje, da je Bog gospodar svojega stvarstva, dinamično in vdano opravljanje svojega poklica ali poslanstva ter prostovoljno dajanje miloščine na pobožen način: »Vključuje vse, kar kristjan naredi kot hvaležen odgovor na Božjo milost in usmiljenje. Oskrbnitvo se povezuje z aktivnostmi, kot so bogoslužje, molitev, dobrodelnost in evangelizacija. Oskrbnitvo je eden od mnogih načinov, preko katerih kristjan želi ljubiti Boga z vsem srcem, dušo in razumom in svojega bližnjega kot samega sebe« (Valleskey 1989, 1).

Rečemo lahko, da je ljubezen osnova te delujoče in žive zveze. Ljubezen do človeštva je Boga prisilila k popolnemu darovanju in kristjanov odgovor na to ljubezen je v tem, da posnema njegov zgled. Velikodušno in navdušeno darovanje se lahko zgodi samo v kontekstu pristne ljubezni (Kostenberger & Croteau 2006a,250).

Jahvejeva zvestoba in dobrota, ki sta tema v Mal 3,6–12, imata poseben pomen za sodobne kristjane. Judovsko ljudstvo je izrazilo svoj upor z zanemarjanjem in/ali zavračanjem desetine (poleg drugih kršitev). To zanemarjanje in/ali zavračanje pa je očitno imelo resne posledice za ljudi in narod, saj je bil žrtveni sistem bogoslužja v templju povezan in močno odvisen od prispevkov (desetine in darov), da bi se na ta način podpiralo tiste, ki so bili tam zaposleni. Prerok je moral spomniti ljudi, naj zopet začnejo upoštevati etične zahteve svoje dolžnosti in da je tudi vzdrževanje in podpora tempeljskega osebja in tempeljskih služb njihova etična dolžnost. Malahijeva preroška pripoved pa ni samo svarilo Jahvejevim ljudem v verskih skupnostih o posledicah, kot sta zagrenjenost in oholost do njega, ampak tudi spodbuda, močna motivacija in navdih, naj vztrajajo v dajanju tudi sredi težkih gospodarskih razmer. Najbolj razumen sklep, ki ga lahko naredimo, je, da naj bi se službe v krščanskih cerkvah financirale s prispevki njihovih članov. Nič ni bolj sramotnega kot Cerkev, ki prireja dogodke za zbiranje sredstev, loterije in podobno, da bi s pomočjo tega lahko nadaljevala s svojim delom. Taki načini sramotijo Božje ime in ga vsekakor ne veselijo in častijo (Davis 1987, 93).

Dar posameznika je le majhno sredstvo, kako posameznik pokaže svojo ljubezen do Boga. Zato so člani verskih skupnosti poklicani, naj brez prisile velikodušno dajejo kot odgovor na dobroto in usmiljenje Jahveja (Marshall 2004, 287). Krščansko oskrbnitvo materialnih dobrin se ne ukvarja samo s tem, kar se podarja posameznim članom Cerkve, ampak upošteva vse potrebe, privilegije in naloge, ki jih Jahve naklanja vsakemu

posameznemu kristjanu. Torej popolno krščansko oskrbnništvo zahteva kritični pregled in evalvacijo vseh stisk, privilegijev in nalog ter zapis njihove pomembnosti in potreb. Kristjan, ki je odgovoren oskrbnik, bo v tej luči naredil prave odločitve iz strahu pred Jahvejem in navdihnjen z njegovo milostjo. Kritična ocena in evalvacija ga vodita, da določi prioritete glede na skromne in razpoložljive možnosti. Popolno krščansko oskrbnništvo pomeni služenje drug drugemu tudi tako, da si med seboj delimo naša skromna in omejena sredstva, ki nam jih je Bog milostno podaril.

ZAKLJUČEK

Članek se začne z analizo gospodarske situacije Jehuda v dneh Malahije in nato poudari kompleksnost prerokovih obtožb glede hinavskega dajanja desetine. Članek se na nepristranski ter previden način zaključuje s poudarkom nekaterih ključnih načel krščanskega oskrbnništva, ki bodo kristjanom služile kot opomnik o njihovi etični odgovornosti. Ta osnovna načela in razmišljanja predstavljajo etične ideale in praktične moralne zahteve, po katerih lahko živijo kristjani, torej Jahvejevo ljudstvo, ki živi v verskih skupnostih. Osredotočenost na desetino v knjigi preroka Malahija, še posebej v petem polemičnem govoru (3,6–12), je močno povezana z nespoštovanjem Gospoda. Mnenje ljudi glede uporabe njihovega bogastva in/ali osebnih predmetov je bilo pokazatelj njihovega dejanskega odnosa v zavezi z Jahvejem.

Malahijev etični prispevek v zvezi z desetino v odlomku 3,6–12 temelji na Jahvejevi zvestobi in dobroti in vsebuje pomembne implikacije za sodobne kristjane v skupnostih. Judovsko ljudstvo je v dneh Malahije izražalo svoj upor preko zanemarjanja in/ali zavrnitve, da bi dajali desetino (poleg drugih kršitev). To zanemarjanje oz. neizpolnjevanje je očitno imele resne posledice za ljudi, saj je bil žrtveni sistem bogoslužja v templju v veliki meri odvisen od prispevkov (desetine

in darov), kajti na ta način se je podpiralo ljudi, ki so tam delovali. Prerok je moral spomniti ljudi na njihove etične dolžnosti in obveznosti, ki jim jih je nalagala zaveza, med katerimi je bilo tudi vzdrževanje in podpora tempeljskega osebja in tempeljskih služb. Malahija je v tem smislu pred izzivom, saj kristjane v skupnostih goreče poziva k temu, naj imajo pred očmi pravi razlog za krščansko oskrbnništvo, da naj se torej zavedajo, da je vsa njihova lastnina najprej last Jahveja in da naj spoštujejo njegovo ime. Ta izziv služi kot opozorilo Jahvejevemu ljudstvu, naj ne bo zagrenjeno in oholo v odnosu do njega, prav tako pa predstavlja spodbudo in močno motivacijo, naj ljudje vztrajajo v dajanju desetine tudi v težkih gospodarskih situacijah.

Prevedla: Sandra Jurić

LITERATURA

- Alcorn, R., 2003, *Money, possessions, and eternity*, Tyndale House, Carol Stream.
- Alden, R.L., 1985, »Malachi«, *The expositor's Bible commentary*, zv. 7, F.E. Gaebelin, ur. Zondervan, Grand Rapids.
- Blenkinsopp, J., 1988, *Ezra-Nehemiah: A commentary*, John Knox Press, Westminster.
- Blomberg, C.L., 1999, *Neither poverty nor riches: A biblical theology of possessions*, Inter-Varsity Press, Downers Grove.
- Boda, M.J., 2000, »Haggai: Master rhetorician«, *Tyndale Bulletin* 51(2): 295–304.
- Braun, R., 1977, »Malachi: A catechism for times of disappointment«, *Currents in Theology and Mission* 4(5): 297–303.
- Brown, F., Diver, R.S. in Briggs, C.A., ur., 1997, *Hebrew and English lexicon of the Old Testament (BDB)*, Hendrickson Publishers, Peabody.
- Brueggemann, W., 2002a, *The land: Place as gift, promise, challenge in biblical faith*, 2. izd., Fortress Press, Minneapolis.
- Brueggemann, W., 2002b, *Reverberations of faith: A theological handbook of Old Testament themes*, Westminster John Knox Press, Louisville.
- Carter, C., 1994, »The province of Yehud in the post-exilic period: Surrounding site distribution and demography«, C.E. Tamara in R. H. Kent, ur., *Second temple studies 2: Temple and community in the Persian period*, 107–145, JSOT Press, Sheffield. (*Journal for the Study of Old Testament*, suppl. ser. 175).
- Clendenen, E.R., 2004, »Malachi«, E.R. Clendenen in R.A. Taylor, ur., *Haggai, Malachi*, 203–464, Broadman and Holman Publishers, Nashville. (*New American Commentary*, 21A).
- Craig, K.M. Jr., 1996, »Interrogatives in Haggai-Zechariah: A literary thread?«, P.R. House in J.W. Watts, ur., *Forming prophetic literature: Essays on Isaiah and the Twelve in honor of John D.W. Watts*, 224–244, Sheffield Academic Press, Sheffield.

- Davis, G.B., 1987, »Are Christians supposed to tithe?«, *Criswell Theological Review* 2(1), 85–97.
- Deutsch, R.R., 1987, *A promise of hope—a call to obedience: A commentary on the books of Joel and Malachi*, ITC, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids.
- Feinberg, C.L., 1990, *The minor prophets*, Moody Press, Chicago.
- Gertz, J.C., Berlejung, A., Schmid, K. in Witte, M., 2012, *T&T Clark handbook on the Old Testament: An introduction to the literature, religion and history of the Old Testament*, T&T Clark International, New York.
- Goldingay, J., 2003, *Old Testament theology: Israel's Gospel*, zv. 1, IVP Academic, Downers Grove.
- Harris, R.L., Archer, G.L. in Waltke, B.K., ur., 1980, *Theological wordbook of the Old Testament*, Moody Press, Chicago. (TWOT, 2 zv.).
- Hill, A.E., 1998, *Malachi: A new translation with introduction and commentary*, Doubleday, New York. (Anchor Bible, 25D).
- Hill, A.E., 2012, »Malachi, Book of«, *Dictionary of the Old Testament prophets*, M.J. Boda in G. McConville, ur., Inter-Varsity Press, Downers Grove, 525–533.
- Keil, C.F. in Delitzsch, F., 2002, *Commentary on the Old Testament*, zv. 4, Hendrickson Publishers, Peabody.
- Kessler, J., 2010, »Images of exile: Representations of the 'exile' and 'empty land' in sixth to fourth Century BCE Yehudite literature«, E. Ben Zvi in C. Levin, ur., *The concept of exile in Ancient Israel and its historical contexts*, 309–351, Walter de Gruyter, Berlin/New York.
- Korpel, M.C.A., 2005, »Disillusion among Jews in the postexilic period«, R.P. Gordon in J.C. de Moor, ur., *The Old Testament in its world*, 135–157, Brill, Leiden. (Oudtestamentische Studien 52).
- Kostenberger, A.J. in Croteau, D.A., 2006a, »Reconstructing a biblical model for giving: A discussion of relevant systematic issues and New Testament principles«, *Bulletin for Biblical Research* 16(2), 237–260.
- Kostenberger, A.J., in Croteau, D.A., 2006b, »Will a man rob God? (Malachi 3:8): A study of tithing in the Old and New Testaments«, *Bulletin for Biblical Research* 16(1), 53–77.
- Lee, K.-J., 2011, *The authority and authorization of the Torah in the Persian period*, Peeters, Leuven. (Contributions to Biblical Exegesis and Theology, 64).
- Lipschits, O., 2003, »Demographic changes in Judah between the seventh and fifth centuries B.C.E.«, O. Lipschits in J. Blenkinsopp, ur., *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period*, 323–376, Eisenbranus, Winona Lake.
- Lipschits, O., 2005, *The fall and rise of Jerusalem: Judah under Babylonian rule*, Eisenbranus, Winona Lake.
- Marshall, I.H., 2004, *New Testament Theology: Many witnesses, one Gospel*, InterVarsity Press, Downers Grove.
- Masters, P., 1994, *Tithing: The privilege of Christian stewardship*, Sword & Trowel, London.
- Merrill, E.H., 1994, *Haggai, Zechariah and Malachi: An exegetical commentary*, Moody Press, Chicago.
- Mounce, W.D., 2006, *Mounce's complete expository dictionary of Old and New Testament words*, Zondervan, Grand Rapids.
- Murray, D.F., 1987, »The rhetoric of disputation: Re-examination of a prophetic genre«, *Journal for the Study of Old Testament* 12(38), 95–121. <http://dx.doi.org/10.1177/030908928701203808>
- Nogalski, J.D., 2007, »Recurring themes in the book of the twelve: Creating points of contact for a theological reading«, *Interpretation* 61(2), 125–136. <http://dx.doi.org/10.1177/002096430706100202>
- O'Brien, J.M., 1990, *Priest and Levite in Malachi*, Scholars, Atlanta. (Society of Biblical Literature Dissertation Series, 121).
- Petersen, D.L., 1995, *Zechariah 9–14 and Malachi*, SCM Press Ltd., London. (Old Testament Library).
- Pierce, R.W., 1984, »Literary connectors and a Haggai/Zechariah/Malachi corpus«, *Journal of the Evangelical Theological Society* 27, 277–289.
- Pohlig, J.N., 1998, *An exegetical summary of Malachi*, Summer Institute of Linguistics Inc., Dallas.
- Redditt, P.L., 2000, »Book of Malachi«, W. Elwell, ur., *Eerdmans dictionary of the Bible*, Baker, Grand Rapids, zv. 3, 848–849.
- Rogerson, J.W., 1999, »The social background of the book of Malachi«, A. Gelston, C.T.R. Hayward, P.J. Harland in R. Hayward, ur., *New heaven and new earth – prophecy and the millennium: essays in honour of Anthony Gelston*, 171–179, Brill, Leiden. (Vetus Testamentum suppl., 77).
- Schuller, E.M., 1996, »The Book of Malachi«, L.E. Keck in D. Peterson, ur., *The new interpreter's Bible*, 843–877, Abingdon Press, Nashville.
- Stern, E., 2001, *Archaeology of the land of the Bible: The Assyrian, Babylonian and Persian Periods (732–332 B.C.E.)*, zv. 2, Doubleday, New York.
- Stuart, D., 1998, geslo »Malachi«, T.E. McComiskey, ur., *The minor Prophets: An exegetical and expository commentary*, zv. 3, 1245–1396, Baker Books, Grand Rapids.
- Sweeney, M.A., 2001, *The twelve prophets: Micah Nahum, Zephaniah, Haggai, Zechariah, Malachi*, zv. 2, The Liturgical Press, Collegeville.
- Tiemeyer, L.S., 2006, *Priestly rites and prophetic rage: Post-exilic prophetic critique of the priesthood*, Mohr Siebeck, Tübingen. (Forschungen zum Alten Testament, 19).
- Usue, E.O., 2005, »The theological perspectives on the concept of 'Yahweh's people' in Ezra and Nehemiah during the early post-exilic period (539–350 BC)«, doktorska disertacija, Department Old Testament Studies, University of Pretoria.
- Valleskey, D.J. 1989, »Christian stewardship of possessions – Compelled by the love of Christ«, predavanje na duhovnih vajah luteranskega semenišča Wisconsin Lutheran Seminary Faculty, Maritime Inn, Manitowoc, viewed 12 August 2013, from <http://www.wlsessays.net>
- Van der Walt, J.L., 2012, »Another look at education from a Christian stewardship perspective«, *Koers* 77(2), članek št. 428, 7 str. <http://dx.doi.org/10.4102/koers.v77i2.428>
- Verhoef, P.A., 1987, *The books of Haggai and Malachi*, Eerdmans, Grand Rapids. (New International Commentary on the Old Testament).
- Wells, R.C., 1987, »The subtle crises of secularism: Preaching the burden of Israel«, *Criswell Theological Review* 2(1), 39–61.
- Weyde, K.W., 2000, *Prophecy and teaching: Prophetic authority, form problems, and the use of traditions in the book of Malachi*, Walter de Gruyden, Berlin. (Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft, 288).
- Williamson, H.G.M., 2004, *Studies in the Persian period history and historiography*, Mohr Siebeck, Tübingen. (Forschungen zum Alten Testament, 38).
- Wretling, D.O., 2006, *Shekels, dollars and sense: A biblical theology of financial stewardship*, Trafford Publishing, Victoria.

Wright, C.J.H, 1983a, *An eye for an eye: The place of Old Testament ethics today*, Inter-Varsity Press, Downers Grove.

Wright, C.J.H, 1983b, *Living as the people of God: The relevance of Old Testament ethics*, Inter-Varsity Press, Leicester.

¹ B. Onoriodę Błoje in Alphonso Groenewald, »Hypocrisy in stewardship: An ethical reading of Malachi 3:6–12 in the context of Christian stewardship«, *HTS Theologiese Studies/Theological Studies* 70(1), članek št. 2086, 11 str., <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v70i1.2086> (pridobljeno: 3. januarja 2018).

² V knjigi Pregovorov (3,9) beremo: »Časti Gospoda s svojim imetjem, s prvinami vseh svojih pridelkov.« Apostol Pavel poučuje verne Galačane, da »kdor prejema pouk v besedi, naj vse svoje dobrine deli s tistim, ki ga poučuje« (Gal 6,6). Jakob obtoži bogataše zaradi njihovega samoljubja in nezvestobe: »No, bogataši, razokajate se in tarnajte zaradi nesreč, ki prihajajo nad vas. Vaše bogastvo je preperelo in vaša oblačila so požrli molji. Vaše zlato in srebro je zarjavelo in njuna rja bo pričala zoper vas ter razjedla vaše meso kakor ogenj. V zadnjih dneh ste kopicili zaklade. Glejte, plačilo, ki ste ga utajili delavcem, kateri so poželi vašo polja, kriči – in klici žančev so prišli do ušes Gospoda nad vojskami. Razkošno ste živeli na svetu, naslajali ste se in za dan klanja zredili svoja srca. Pravičnega ste obsodili in ubili – ni se vam upiral« (Jak 5,1–6).

³ B. Onoriodę Błoje je bil prvi, ki se je v svoji doktorski disertaciji (ki je še vedno v nastajanju) ukvarjal z raziskovalnimi problemi, ki se vrtijo okoli polemike o naslovu *mal'ākhf*, V znanstvenih razpravah so se zato pojavila različna možna stališča.

⁴ Stuart (1998, 1253) ugotavlja, da je bil Jehud eden od 120 provinc perzijskega imperija. Njegova velikost je bila približno 20 x 25 milj. Provinca je bila razdeljena na najmanj 6 okrajev: Jeriho, Micpo, Jeruzalem, Bet Cur, Beth Hakerem in Keila (Hill 1998, 62). Hill (1998,62) navaja, da lahko ocenimo število »prebivalstva« na okoli 150.000 na osnovi nekaterih besedil, kot so Malahija 3,5; Ezra 10,2; Nehemija 13,3,23. Prebivalstvo je bilo »maloštevilno in /.../ večji deli mest in vasi so bili popolnoma ali deloma uničeni, ostali pa so bili v slabem stanju« (Stern 2001,350). Razumevanje tega obdobja so omogočile pomembne arheološke in demografske študije Carterja (1994, 107–145) in Lipschitsa (2003, 323–376, 2005, 261–271). Lipschits (2005,261–271) ocenjuje, da je največje število prebivalcev Jehuda doseglo število 30.000, in sicer v zadnjem delu perzijskega obdobja. Glej tudi Kessler (2010, 309–351).

⁵ Williamson (2004:23) trdi, da »je brez kančka dvoma jasno, da so znotraj Jehuda obstajale temeljne razlike v mnenju glede tega, kakšno držo naj zavzamejo do potomcev nekdanjega severnega kraljestva Izraela«. Nekaterim izgnancem, ki so se ponovno vrnil, vključno z Ezro in Nehemijem, se je povezovanje s Samarijani v njihovem verskem in skupnostnem življenju zdelo nezaslišano. V bistvu so se zavzemali za ločitev od tujcev in težili k temu, da bi bila njihova skupnost ljudi, ki so prišli iz izgnanstva, čim bolj čista, homogena (Usue 2005,74).

⁶ Vprašalna oblika *bammeh*, ki jo lahko prevedemo tudi kot glagolsko zvezo ([kaj moramo storiti, glede na kaj {greh}]? Brown in dr. (1997, 553) se v Hebrejski Bibliji (HB) pojavi 29 krat. Pri Malahiju se ta izraz pojavi šestkrat, ko brezčutno in

podivjano ljudstvo vpraša: »S čim si nam izkazal ljubezen?« (Mal 1,2); »S čim zaničujemo tvoje ime?« (Mal 1,6); »S čim te omadežujemo?« (Mal 1,7); »S čim ga utrujemo?« (Mal 2,17); in sedaj »V čem naj se vrnemo?« (Mal 3,7); in »V čem te goljufamo?« (Mal 3,8). Potprežljivost Jahveja z njegovim ljudstvom je osupljiva (Clendenen 2004, 413).

⁷ V Peti Mojzesovi knjigi je Mojzes zapovedal Izraelu z besedami, »Znotraj svojih vrat ne smeš jesti desetine svojega žita, vina in olja, ne prvincev goveda in drobnice ne katerih koli zaobljub, ki jih zaobljubiš, ne prostovoljnih darov in ne vzdigovanja svojih rok! Temveč pred Gospodom, svojim Bogom, na kraju, ki ga izbere GOSPOD, tvoj Bog, jih uživaj s sinom in hčerjo, s hlapcem in dekle in z levitom, ki je znotraj tvojih vrat! In veselji se pred GOSPODOM, svojim Bogom, vsega pridelka svojih rok! Varuj se, da ne zapustiš levita vse dni, ko boš na svoji zemlji« (5 Mz 12,17–19).

⁸ Preden je bila dana Postava, so v Stari zavezi omenjene desetine v odlomku Prve Mojzesove knjige 14,20, ko je Abram prostovoljno dal desetino Melkizedeku, in v vrstici 28,22, ko je Jakob obljubil, da bo dal Bogu desetino vsega, kar ima. Šele, ko je ljudstvo dobilo deset zapovedi, so desetine postale obvezne za vse Izraelce, s čimer so dobile drugačen pomen in uporabo kot za časa življenja očakov. Mojzes je naročil Izraelcem, da »vse desetine dežele, od pridelkov zemlje in od drevesnih sadov, so Gospodove; posvečene so Gospodu« (3 Mz 27,30). V Tretji Mojzesovi knjigi 27,32 pa piše »kar zadeva kakršno koli desetino od goveda in drobnice, naj bo vsaka deseta žival od vseh, ki gredo skozi pod pastirjevo palico, nekaj svetega za GOSPODA.« Ko se je Izrael naselil v deželi, so ljudje imeli tudi neposredno korist, ko so jedli z duhovniki in leviti na kraju bogoslužja (4 Mz 18,21; 1 Mz 12,4–9; 14,22–27).

⁹ Opazimo lahko, da »so pomembne zahteve Postave navdušeno izpolnjevali le občasno, pogosto so na dajanje desetine skoraj popolnoma pozabili /.../ Nehemija je vzpostavil program dajanja desetine za Jude, ki so se vrnili v Jeruzalem, vendar je ob svojem drugem obisku opazil, da je povsem uničen« (Pohlig 1998, 158).

¹⁰ Izraz *terūmāh* se v Stari zavezi pogosto uporablja, (še posebej 2 Mz 29,27–28; 3 Mz 7,14, 32; 4 Mz 15,19–21). Uporablja se na več načinov; v širšem pomenu (3 Mz 22,2,3, 12,15; 4 Mz 5,9; 15,17–21; 18,8–20) in v ožjem pomenu, ko opisuje darove, ki so bili prihranjeni za duhovnike (2 Mz 25,1–7; 29,27,28; 30,11–16; 35,4–36,11; 3 Mz 7,14,32,34; 10,12–15; 4 Mz 6,20; 31,25–54; 5 Mz 12,6–17; 2 Krn 31,12; Ezr 8,25).

¹¹ *Hagghōy* se v Stari zavezi večkrat uporablja za oznako Izraela v pozitivnem smislu (1 Mz 15,14; 17,20; 18,18; 21,13,18; 46,3; 2 Mz 19,6; 32,10; 4 Mz 14,12; 5 Mz 9,14; 26,5; Joz 3,17; 5,6–8; Iz 9,3; 26,2,15).

¹² Stuart deli šest opažanj v povezavi s to vrstico: (1) da ne vsebuje obljube, da bodo verniki uspešni, če bodo dajali desetino; (2) da je delno dajanje desetine samo po sebi protislovje; (3) da se Bog podvrže preizkušanju, toda ne na način, ki je drugje prepovedan, ker je brezbožen; (4) da Malahija ni bil ozkogledni zagovornik obredov, ki bi bolj cenil spoštovanje vere kot moralno življenje; (5) da je obljubljeni blagoslov kombinacija obilnega dežja in odsotnosti škodljivcev na pridelku in je uporabljen kot sinekdoha za vse vrste obnovitvenih blagoslovov; in (6) da ima obljuba v sebi eshatološki prizvok.

¹³ V Peti Mojzesovi knjigi 28,11–12, Bog obljublja, da bo blagoslovil zveste: »Gospod ti bo odprl svojo bogato zakladnico, nebo« in poslal obilje blagoslova. Pri Malahiju pa Gospod obljublja, da bo zadržal požiralca; sad zemlje ter

trta bosta uspevala. Še več, vsi narodi bodo videli blagor dežeje (O'Brien 1990, 75–76).

- ¹⁴ Že prej smo zapisali, da je Mojzes naročil Izraelcem, da so »vse desetine dežeje, od pridelkov zemlje in od drevesnih sadov, Gospodove; posvečene so Gospodu« (3 Mz 27,30). Prav tako je v 3 Mz 27,32 zapisano: »Kar zadeva kakršno koli desetino od goveda in drobnice, naj bo vsaka deseta žival od vseh, ki gredo skozi pod pastirjevo palico, nekaj svetega za Gospoda.« Kljub temu pa vrstica 31 pravi, da lahko posameznik odkupi desetino od žita, in sicer po višji ceni kot je njena tržna vrednost. V 4 Mz so napisana določila glede desetine žetve in tudi glede tega, katero žival naj bi

dali vodilnemu osebju, torej Levitom (4 Mz 18,21–32). Ko so se Izraelci naselili v deželi, so imeli neposredno korist, ko so jedli skupaj z duhovniki in leviti na mestu bogoslužja (4 Mz 18,21; 5 Mz 12,4–9.5–18; 14,22–27). Tudi v teh odlomkih je določeno, da naj bi vsako leto v za to namenjenem svetišču zbrali deseti del za praznične slovesnosti. Če je bilo to svetišče zelo oddaljeno, so desetino zamenjali za denar in s tem denarjem so kupili, kar je pač bilo potrebno za praznično slovesnost takoj, ko je prišel duhovnik (prim. 5 Mz 14,22–27). Ta značilen način dajanja desetine naj bi se ohranil v posameznikovem rodnem mestu, medtem ko so bili tujci, sirote in vdove ter leviti deležni darov, kot je vsak potreboval (prim. 5 Mz 26,12–15).